

gura sacra que exerceix l'*ius primae noctis* apotropaic, sobre la verge, que és un element per cultivar i recuperar, la qual cosa contrasta amb la tradició de conquesta exclusivament material que comportà l'estructura militar de l'Imperi romà.

Molt encertada em sembla la conclusió final que fa l'autor sobre la relació de l'home amb la mort, és a dir amb tot allò que l'espanta i l'atrau. La guerra implica per a l'home un intent d'apropiació, al qual dona altres motivacions espirituals i noms solemnes, a fi d'amagar la por i el rept a la mort que ella mateixa comporta.

L'autor afegeix, al final d'aquest assaig, un quadre-resum que exposa amb claredat els fets políticomilitars i econòmic-socials i les lleis que vegueren la llum als segles I i II dC.

De la mà d'A.G. Luciani passem, doncs, per l'escenari de les antigues Grècia i Roma, a la vegada que ens va assenyalant amb molt d'encert diverses escenes i ens marca un fil conductor entre ambdós decorats. La cultura grega traspuja en la seva literatura el perill de la *hybris*, posició d'orgull enfront dels déus, causa dels mals de l'home; mentre la «pragmàtica» Roma veu en la inactivitat, l'*otium*, la corda fluixa en la qual cal gronxar-se per gaudir de la vida, però cal també parar compte a no caure en la *desidia* que porta a la perdició de l'home, d'una ciutat o del mateix Imperi romà.

Montserrat Llarena i Xibillé

ELIO MONTANARI
La sezione linguistica del *Peri Hermeneias di Aristotele*
Vol II, Il Comento, Florència
1988, 359 pp.

En examinar l'obra present, ens trobem davant d'una tasca veritablement minuciosa d'anàlisi i de comentari. En efecte, tot i que l'autor centra el seu treball exclusivament en els quatre primers capítols de l'esmentat tractat d'Aristòtil, el detall amb què el professor Montanari procedeix a l'hora de matisar les possibles interpretacions, de revisar les *variae lectiones*, de treure, en fi, tot el suc al text, fa que el seu comentari s'estengui al llarg de més de tres-cents pàgines sense que pugui dir-se que hi sobri res.

El llibre comença amb la presentació del text íntegre dels quatre capítols que serveixen de base al comentari, amb un aparat crític exhaustiu, que recull tant les variants de la transmissió directa com les de la indirecta. Trobem a faltar, però, una traducció, que possiblement estigui continguda en el primer volum, que s'anuncia com *il testo*. De tota manera, si s'ha repetit el text original, no veiem per què no es pot repetir la traducció, que fóra útil per a tothom, no tan sols per als que no coneixen la llengua grega, car l'obscuritat en certs passatges del grec d'Aristòtil està fora de qüestió. A continuació, es procedeix a l'estudi, articulat per capítols, del text perícope per perícope, il·lustrant els diversos problemes d'interpretació

amb les opinions de tots els que se n'han ocupat des de l'antiguitat. A través d'aquestes pàgines podem observar el germen de la ciència lingüística posterior: la definició de «nom» i de «verb» (molt ben esquematitzada per Montanari, per cert), l'oració, el caràcter convencional del signe lingüístic, tan debatut a l'antiguitat, el problema de la referència (respecte al qual l'autor fa al·lusió fins i tot a autors contemporanis com Frege). Les idees d'Aristòtil, la majoria ja superades, però d'altres sorprenentment vigents, són de tota manera interessants per a tots aquells que s'han ocupat de l'estudi tant de la llengua com de la lògica, ja que cal no oblidar que l'interès de l'Estagirita per les categories lingüístiques és inseparable de la seva tasca de fonamentació de les categories lògiques.

En suma, tal com queda dit, aquesta obra, malgrat les limitacions ressenyades, resulta d'un apreciable valor, tant per als estudiosos de l'obra aristotèlica com per als historiadors de la gramàtica i de la lògica, que hi trobaran un documentadíssim treball que esclareix qualsevol dubte que pugui oferir el text a l'especialista.

Santiago Pérez Orozco

Petroni. El Satiricó i trenta fragments

Traducció de Josep M. Pallàs,
Barcelona 1988, 154 pp.

Petroni. Satiricó

Traducció d'Albert Berrio i
Roma Giró, Barcelona 1988,
170 pp.

Som afortunats el públic lector en català perquè de no tenir cap traducció catalana del *Satiricó* de Petroni, hem passat a disposar-ne de dues, i publicades per dues editorials que les posaran a l'abast de tothom. Constatem el fet amb alegria perquè és positiu en ell mateix, però no podem deixar de pensar que és curiós que dos esforços tant notables com els duts a terme per Josep M. Pallàs i per Romà Giró i Albert Berrio, s'hagin efectuat al mateix temps i sobre una mateixa obra. Hauria estat molt més productiu (si més no, per als lectors) que ara haguessim pogut recensionar dos treballs sobre dos textos diferents. Però els fets són els fets i, donades les circumstàncies, hem cregut convenient oferir-ne una visió conjunta, tot i que anirem distingint oportunament els dos treballs: hi ha punts de contacte, però també hi ha divergències, en l'enfocament i, més que en aquest, en la posada en pràctica d'ambdues traduccions (a partir d'ara, P per Pallàs i B-G per Berrio-Giró).

Ambdós treballs parteixen d'un principi bàsic que se suposa que els regeix, encara que després constatem que no sempre és així: són tre-